

Okuma Uzmanlığı ve Okuma Uzmanı Yetiştirilmesine Yönelik Bir Program Önerisi*

Hayati Akyol

*Gazi Üniversitesi
hakyol@gazi.edu.tr*

Mustafa Yıldız

*Gazi Üniversitesi
mustafa@gazi.edu.tr*

ÖZET

Okuma uzmanları, okuma sorunları olan çocukların okuma becerilerini geliştirmeye katkı sağlayan profesyonellerdir. Literatür taramasına dayalı olarak yürütülen bu çalışmada öncelikle "okuma uzmanlığı" kavramının tarihsel gelişimi incelenerek son yıllarda okuma uzmanlarının rollerinde yaşanan değişim ve sahip olmaları gereken nitelikler üzerinde durulmuştur. Daha sonra okuma uzmanlarının Türkiye açısından önemi ve gerekliliği vurgulanarak, dünyada okuma uzmanı yetiştirme programlarından bahsedilmiştir. Çalışmanın sonunda, gelişmiş ülkelerde uygulanan "okuma uzmanı yetiştirme programları" da dikkate alınarak olası bir "okuma uzmanlığı" yüksek lisans programı için genel bir çerçeve önerilmiştir. **Anahtar Kelimeler:** Okuma, okuma uzmanı, lisansüstü program.

Okuma becerisi akademik, sosyal, siyasal ve kişisel değerlere sahiptir (Akyol, 2005). Akademik açıdan düşünüldüğünde öğrencinin okuduğunu anlama gücü birçok okul dersi için ortak bir temel oluşturmaktadır. İlköğretimin ilk yıllarından itibaren kazanılan okuduğunu anlama gücü daha sonraki yıllarda gerçekleşen öğrenmelerin çoğunu olumlu yönde etkilemektedir (Bloom, 1998). Okullarda öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan öğrenme araçlarının büyük bir kısmının dile dayalı kaynaklar olması, okuduğunu anlamının önemini daha da artırmaktadır. Okuduğunu anlama ve akademik başarı arasındaki yüksek ilişki gösteren araştırma bulguları da bu düşünceleri desteklemektedir (Demirel, 1992). Bütün derslerin okumayı gerektirdiği göz önünde tutulacak olursa, yeterli düzeyde okuma becerisine sahip olan, okuma alışkanlığı ve sevgisini kazanmış bir öğrencinin diğer derslerde de başarılı olacağı söylenebilir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2006). Ancak ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan araştırmalar, Türkiye'de ilköğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin okuma becerileri bakımından bazı yetersizlikleri olduğunu ortaya koymaktadır (Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi [EARGED], 2005). Bu durum, Türkiye'de okuma becerileri bakımından istenen düzeyde olmayan pek çok öğrenci olduğunu göstermektedir. Sahip oldukları bilgi, beceri ve imkânların yetersizliği öğretmenlerin bu çocuklara gereken desteği vermelerini engellemektedir (Yıldız, Yıldırım, Ateş ve Rasinski, 2012). Gelişmiş ülkelerde öğrencilerin okuma becerilerindeki yetersizliklerin giderilmesinde ve okuma becerilerinin geliştirilmesinde okuma uzmanlarından etkin bir şekilde faydalandığı görülmektedir.

Okuma Uzmanlığı

En genel anlamıyla okuma uzmanları, görevli oldukları okullarda ya da eğitim bölgelerinde okuma başarısını artırmak için çalışan profesyoneller olarak tanımlanabilir. Okuma uzmanları, dünyanın pek çok ülkesinde eğitim sistemlerinde önemli roller üstlenmektedir. Öğretmenlere sınıfta veya sınıf dışında profesyonel destek sağlayan

Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları,
1 (1), 1-8

Research in Reading & Writing Instruction,
1 (1), 1-8

*Bu çalışma V. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

okuma uzmanları, ihtiyaç durumuna göre okullarda ya da eğitim bölgelerinde istihdam edilmektedir. Okuma uzmanları; okuma becerilerine yönelik tanılama ve değerlendirme süreçlerinde, öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesinde, okuma ve yazma güçlüklerinin tespit edilmesinde ve giderilmesinde, okuma programlarının hazırlanmasında görev almaktadır (International Reading Association, [IRA], 2010). Okuma uzmanlığı çok genel bir kavram olarak kullanılmakta ve dile ilişkin diğer alt becerilere yönelik çalışmaları da kapsamaktadır. Okuma uzmanları öğrencilerle ve öğretmenlerle çok yakın bir etkileşim halinde çalışarak öğrencilerin farklı sınıf düzeylerinde okumaya ilişkin becerileri yeteri düzeyde kazanmalarına yardımcı olurlar. Aynı zamanda okuma uzmanları okul programları, okuma yazma materyalleri, kaynaklar ve öğretmen, okul yöneticileri ve aile ile devam eden sürekli bir işbirliği vasıtası ile öğrencilerin okuma yeterliliklerinin artırılması konusunda büyük çaba gösterirler (Uyar, Yıldırım ve Ateş, 2011). Okuma uzmanları, geçmişte yapılmış ve güncel araştırma sonuçlarından hareketle öğretmenlerin mesleki gelişimini desteklemekte, diğer uzmanlarla işbirliği yaparak öğrencilerin bireysel ya da grup olarak ihtiyaç duyduğu okuma programlarını geliştirerek okuma güçlüğü olan çocuklara gereken profesyonel desteği sağlamaktadır.

Okuma Uzmanlarının Yetiştirilmesinde Tarihsel Süreç

Okuma uzmanlarının yetiştirilmesine yönelik girişimlerin başlangıcı olarak 1965 yılında ABD’de başlatılan “İlköğretimde Eğitim Reformu (İER)” kabul edilmiştir (Dole, 2004). ABD’yi eğitim sisteminde ve müfredatta değişime götüren süreci, Sovyetler Birliği’nin 1957 yılında ilk uzay aracı Sputnik’i uzaya göndermesinin başlattığı ifade edilmektedir. Eripek (2005) göre Amerikalıların kendi eğitim sistemlerinin yetersizliğini fark etmelerinin ardından Amerikada bir dizi eğitim reformu gerçekleştirilmiştir. Pek çok öğrenci bu reformlara ayak uyduramayarak başarısızlık göstermeye başlamıştır. Var olan hiçbir özel eğitim kategorisine uymayan bu öğrenciler için yeni bir kategori olarak öğrenme güçlükleri kategorisi ortaya çıkmıştır. Daha önce çeşitli alanlarda çalışanlar tarafından önerilmiş olan beyin özürlü, okuma bozukluğu vb. tanımlar öğrenme güçlükleri adı altında birleştirilmiştir. 1960’lı yılların sonunda öğrenme güçlüğüne sahip öğrenciler için özel eğitim hizmetleri sağlanması yasallaştırılmıştır. Bu sürecin ardından okuma becerilerinin geliştirilmesine yönelik çabalar hız kazanmıştır.

İlköğretimde Eğitim Reformu (1965)

Birleşik Devletlerde 1965 yılında başlatılan *İlköğretimde Eğitim Reformu* okuma eğitiminin geliştirilmesine yönelik ilk federal girişim olarak kabul edilmektedir. Bu programın amacı, sosyoekonomik düzey bakımından dezavantajlı olan okulların okuma başarısını geliştirmek olarak ifade edilmiştir. Ancak uygulama süreci

incelendiğinde geliştirilen programın, daha çok okuma konusunda problemi olan öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmeye dönük özel bir içerik kazandığı görülmektedir. Okuma güçlüğü olan öğrenciler bu program kapsamında okuma uzmanlarının kontrolünde, sınıflarından ayrı olarak küçük gruplar halinde telafi çalışmalarına katılmaktaydılar. Reform sürecinde çalışmalar ağırlıklı olarak okuma güçlüğü olan öğrencilerin okumaya ilgili temel becerilerinin geliştirilmesine odaklanmıştı. Öğretmenler sınıflarında eğitime devam ederken okuma konusunda problemi olan öğrenciler okuma uzmanlarına yönlendirilmekteydi. Bu uygulama modelinde sınıf öğretmenin okuma eğitimi konusunda desteklenmesi ihmal edilmiş durumdaydı (Dole, 2004). Ayrıca bu süreçte okuma uzmanlarıyla sınıf öğretmenlerinin iletişiminin yetersiz olduğu ve uzmanların daha çok kendi sorumluluklarında olan öğrencilerle ilgilendiğine yönelik eleştiriler bulunmaktadır.

Reform çalışmaları sürecinde harcanan zaman, emeğe ve milyonlarca dolara rağmen araştırmalar (Allington ve Walmsley, 1995) programın başarısının beklenenden altında olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, uygulanan programların öğrencilerin sınıflarındaki başarılarını olumlu yönde etkilemediğini göstermiştir (Puma ve diğ., 1997). Bu sonuçlar okuma uzmanları tarafından yürütülen programların etkisiz olduğu ya da okuma uzmanlarının öğrencilerin yaşamında herhangi bir farklılık oluşturamadığı anlamına gelmemektedir. Elbette bu çocukların yaşamında ve eğitim düzeylerinde önemli gelişmeler olmuştur. Bu programların hâlâ Birleşik Devletlerde uygulanmasına devam edilmektedir (Bean, Cassidy, Grumet, Shelton ve Wallis, 2002). Bu modele temel eleştiri, bu tarz eğitim sürecinin ve harcanan paranın karşılığında risk grubunda yer alan öğrencilerin gelişiminde beklenen ilerlemenin sağlanamamış olmasıdır.

2000 Yılında Başlatılan İlköğretimde Eğitim Reformu

Mevcut program ve uygulamalara yönelik eleştiriler doğrultusunda Amerikan Kongresi 2000 yılında, *İlköğretimde Eğitim Reformunun* revize edilmesine karar vermiştir (Dole, 2004). Yeni reform hareketi eyaletler ve eyaletler içerisindeki okullar arasındaki büyük başarı farkının kapatılması ve ABD’de yaşayan tüm çocuklara eşit eğitim imkânı sunulmasını hedeflemektedir. Erken yaşlardan itibaren okuma eğitimine odaklanarak 3.sınıfa kadar bütün öğrencilerin okumayı öğrenmesi bu reform hareketinin en önemli amaçlarından birisini oluşturmaktadır (Güçlü ve Bayrakçı, 2004). Bu reform sürecinde çıkarılan “Hiçbir Çocuk Geride Bırakılmasın” yasası ve bu yasa çerçevesinde yürütülen “Önce Okuma” girişimi kapsamında gerçekleştirilen çalışmalarda okuma uzmanları, öğretmenlerin mesleki gelişimini destekleyen ‘danışmanlar’ olarak görülmeye başlanmıştır (U.S. Department of Education [USDE], 2002). Bu yeni role göre okuma uzmanları, doğrudan öğrencilerle ilgilenen uzmanlar (Quatroche, Bean ve Hamilton, 2001) olarak değil de öğretmenlerle birlikte çalışan ‘danış-

man' ya da 'rehber' olarak düşünülmektedir.

Yeni reform hareketi kapsamında okuma uzmanlarının rollerinde meydana gelen değişimlere rağmen okuma konusunda problemlili öğrencilerin bulunduğu okullarda okuma uzmanlarının öğrencilere destek ve telifi eğitimi sağlamaya yönelik geleneksel rollerinin devam edeceği belirtilmektedir. Dole'ye (2004) göre, amacı bütün öğrencilerin "okuma ve akademik başarılarını" geliştirmek olan yeni reform hareketinin okuma eğitimi konusunda üç temel özelliği bulunmaktadır:

1- *Bütün öğretmenler okuma öğretimi konusunda çok iyi düzeyde eğitilmelidir.* Bu yeni reform hareketi öğretimin niteliğini artırmaya odaklanmış durumdadır. Okuma problemi olan öğrencilerin olduğu okulların bütün sınıflarında öncelikle niteliği yüksek okuma öğretimi yapılmalıdır. Niteliği yüksek okuma öğretimi sayesinde okuma konusunda telifi ve destek eğitimine ihtiyaç duyan ve özel eğitim servislerine yönlendirilen öğrenci sayısının en aza indirilmesi amaçlanmaktadır. Akademik başarısı düşük öğrencilerin, niteliği yüksek okuma eğitimi almalarının en etkili yolunun iyi yetiştirilmiş öğretmen olduğu kabul edilmektedir. Araştırmalar (Ferguson, 1991; Ferguson ve Ladd, 1996) öğrencilerin akademik başarılarını geliştirmede en etkili faktörün iyi yetiştirilmiş öğretmen olduğunu göstermektedir. Örneğin Harvard Üniversitesinde yapılan bir araştırma, okuma reformları çerçevesinde önerilen ve en sık kullanılan dört modelin birinci sınıf öğrencilerinin okuma başarılarında anlamlı bir etki oluşturmadığını ortaya koymuştur (Tivnan, Hemphill ve Ivins, 2002). Bunun yerine en güçlü etkinin öğretmenden kaynaklandığı belirtilmektedir. Başka bir ifadeyle öğretmenin niteliğinin okuma programlarından ve modellerinden çok daha etkili olduğu anlaşılmıştır.

2- *Okuma öğretiminde kullanılan stratejiler ve okuma öğretim programları bilimsel temelli olmalıdır.* Bilimsel temelli okuma stratejileri ve okuma programları a) ciddi, sistematik ve deneysel metotları içermeli, b) yeterli düzeyde veri analizine dayanmalı, c) değerlendirmeci ve gözlemcilerle ölçüm yapacak araçları sağlamalı ve d) bilimsel dergilerde kabul görmüş olmalıdır (USDE, 2001).

3- *Öğrencilerin gelişmelerinin izlenmesinde kullanılacak etkili ve yeterli informal değerlendirme teknikleri geliştirilmelidir.* Anaokulundan başlayıp ilköğretim yılları boyunca öğretmenler öğrencilerin gelişmelerini inceleyebilmeli, yardıma ihtiyacı olan öğrencileri belirleyebilmeli ve desteğe ihtiyacı olan öğrencilere yardımcı olmalıdır. Programın ya da öğretmenin niteliği ne olursa olsun, destekleyici müdahalelere ihtiyacı olan öğrenciler bulunacaktır. Bu öğrenciler için her zaman öğretimin niteliğinin yüksekliği yeterli olmamaktadır. Bu tür öğrencilere destek eğitimi sağlamanın etkili pek çok yolu bulunmaktadır. Okuma uzmanları işte bu destekleyici öğretim uygulamalarını yürüteceklerdir.

Okuma Danışmanı Olarak Okuma Uzmanı

2000 yılında başlayan reform hareketleri ve bu doğrul-

tuda yürütülen çalışmalar okuma uzmanlarının 'okuma danışmanı' olarak düşünülmesine neden olmuştur. Okuma danışmanlarının öğretmenlerin mesleki gelişim sürecinde nasıl bir rol üstlenmeleri gerektiği konusunda henüz yeterli araştırma yoktur. Ancak Dole (2004) bir grup başarılı ve deneyimli okuma uzmanının bu konudaki düşüncelerini şu şekilde açıklamaktadır:

- *Etkili bir okuma danışmanı, okuma konusunda öğretmenlerden daha deneyimli ve bilgili olmalı. Okuma danışmanı, öğrencilerin öğrenmeleri gereken kritik strateji ve becerileri bilmeli ve bu becerileri kazandırmak için çeşitli yöntem ve teknikleri kullanabilmeli.*
- *Okuma danışmanı önerdiği stratejiyi daha önce öğrencilere öğretmiş olmalı. Okuma danışmanı, strateji öğretiminde karşılaşılabilecek problemlere çözüm üretebilmeli ve kendisine yöneltilen sorulara cevap verebilmeli.*
- *Okuma danışmanı, sınıflarda öğretmenlerin okuma öğretimine yönelik etkinliklerini gözlemlemeli, gözlem sonuçlarını objektif ve kesin bir dille öğretmene bildirmeli. Bu dönütler öğretmenin kendi öğretim becerisi hakkında bilgi sahibi olması ve kendisini geliştirmesi bakımından oldukça önemlidir.*
- *Okuma danışmanı ulaşılabilir olmalı. Öğretmenler istedikleri zaman ya da yardıma ihtiyaç duyduklarında okuma danışmanına ulaşabileceklerini ve ondan gerekli desteği alabileceklerini bilmeliler.*
- *Okuma danışmanı planlama ve organize etme konusunda esnek olmalı. Kendisine değerlendirmesi için gönderilen bir öğrenciyle ilgili tanılama sürecini hızlı bir şekilde tamamlayıp öğrenciye uygun öğretim programını tasarlayabilmeli.*

Okuma Uzmanlarının Standartları

Uluslararası Okuma Derneğinin üç yıllık çalışması sonucunda Okuma Uzmanlarıyla ilgili mevcut standartlar revize edilerek 2010 yılında yenilenmiştir. Çalışma kapsamında yaklaşık 30 uzman çeşitli grup ve alt gruplar şeklinde, projenin değişik aşamalarında sürece katkı sağlamıştır. Uzmanlar standartların belirlenmesinde son yıllarda yürütülen araştırmaların sonuçlarından ve sahada çalışan öğretmen, okuma uzmanı ve diğer yetkililerin görüşlerinden faydalanmıştır. Okumayla ilgili pek çok paydaşın ortak görüşünü yansıtan altı temel standart şu şekildedir (IRA, 2010):

1. Temel Bilgiler: Okuma uzmanı, okuma pedagojisi ve öğretimi konusunda literatürde var olan araştırma temelli ve teorik bilgilere detaylı bir şekilde sahip olmalıdır.

2. Müfredat ve Öğretim: Okuma uzmanının, öğrencileri öğrenme sürecinde destekleyecek müfredatı oluşturma, uygun materyalleri seçme ve gereken öğretim stratejilerini kullanmaya yönelik yeterliliği olmalıdır.

3. Tanılama ve Değerlendirme: Okuma uzmanı, öğrenciyi tanılamak için farklı türde araçları geliştirebilmeli, mevcut araçlardan uygun olanını seçebilmeli, tanılama işlemini doğru bir şekilde gerçekleştirebilmelidir.

4. Çeşitlilik: Bu standart, okuma uzmanının öğ-

renciler arasındaki sosyal, ekonomik, dilsel ve kültürel farklılıklara duyarlı olmasını, öğretim sürecini bu farklılıkları dikkate alarak planlamasını gerektirmektedir.

5. Öğrenme Ortamı: Öğrencinin motivasyonu, ilgisi ve materyaller öğrenme ortamının öğeleridir. Okuma uzmanı, öğrenme ortamının fiziksel ve psikolojik yapısını okuma becerilerinin gelişimini olumlu etkileyecek şekilde düzenlemelidir.

6. Mesleki Liderlik ve Öğrenme: Okuma uzmanları sorumluluklarını, deneyimlerini ve bilgilerini paylaşma konusunda sınıf öğretmenleriyle işbirliği içinde çalışabilmelidir.

Komisyon çalışmalarında okuma uzmanı ve okuma koçu/danışmanı kavramlarından hangisinin kullanılması gerektiği ya da aralarındaki farklar konusu da tartışılmıştır. Sonuç olarak her iki kavramın da kullanılması gerektiği, aralarındaki farklar ve nitelikleri konusunun tartışılmasında fayda olduğu belirtilmiştir.

Dünyada Okuma Uzmanı Yetiştirme Programlarından Örnekler

Dünyadan örnek okuma uzmanı programları kapsamında Kent State, Pittsburgh ve Illinois State Üniversitelerinin programları kısaca tanıtılacaktır. Üniversitelerin internet sayfalarından (<http://www.kent.edu>; <http://www.education.pitt.edu>; <http://ci.illinoisstate.edu>) ulaşılan bilgiler aşağıda kısaca sunulmaktadır:

Kent State Üniversitesi

Kent State Üniversitesinde okuma uzmanlığı adında yüksek lisans programı bulunmaktadır. Programın temel amacının her düzeyde öğrencinin okuryazarlık becerisini geliştirebilecek uzmanlar yetiştirmek olduğu belirtilmektedir. Program kapsamında uzman adaylarının okuma sürecinde dil ve okuryazarlık ilişkisi, okuryazarlığın öğretimi ve öğrenilmesi, okuma güçlüklerinin tespiti ve giderilmesi, okumayı öğrenmede duyuşsal süreçler ve okumada araştırmanın rolü konularında çalıştıkları belirtilmektedir. Programı bitirebilmek için 32 kredinin tamamlanması gerektiği belirtilmektedir. Program zorunlu ve seçmeli derslerden oluşmaktadır. Okuma Öğretiminde Teori ve Uygulama, Okuma Problemlerinin Tanılanması ve Giderilmesi, Okuma Yazma Araştırmacısı Olarak Öğretmen, Okumanın Geliştirilmesinde Klinik Uygulamalar, İçerik Temelli Okuma, Okuma Araştırmalarında Yaklaşımlar, Okuma Liderliği zorunlu dersler olarak görülmektedir. Programda, Okuma Yazma Süreci, Yetişkin Eğitimi, Çocuk Edebiyatı ve Sınıfta Drama Uygulamaları gibi seçmeli dersler bulunmaktadır. Programın tezli ve tezsiz versiyonları olduğu ve bu duruma göre mezuniyet kredisinin değiştiği belirtilmektedir.

Pittsburgh Üniversitesi

Pittsburgh Üniversitesinde okuma eğitiminde uzmanlaşmaya dönük iki yüksek lisans programı bulunmaktadır. Programlardan bir tanesi Okuma Uzmanlığı Yüksek Lisans programı olarak isimlendirilmektedir ve Pen-

sylvania Okuma Uzmanlığı Programıyla birleştirilmiş durumdadır. Bu programı tamamlayanlar eyalet onaylı okuma uzmanlığı sertifikasına sahip olmaktadır. Diğer yüksek lisans programı Okuma Eğitimi Yüksek Lisans Programıdır. Bu programı tamamlayanlar yüksek lisans derecesine sahip olmakta ancak okuma uzmanlığı sertifikası alamamaktadır. Her iki yüksek lisans programı da okuma eğitiminde uzmanlaşmaya vurgu yapmaktadır. Programların amacının ilköğretim öğretmenlerinin okuma eğitimine yönelik tutumlarını ve becerilerini geliştirmek olduğu vurgulanmaktadır. Okuma Eğitimi Yüksek Lisans Programı 9 kredilik eğitimin temel alanları ve 24 kredilik okuma eğitimi derslerinden oluşmaktadır. Eğitimin temel alanı Eğitim ve İnsan Gelişimi, Eğitim ve Toplum, Araştırmaya Giriş derslerinden oluşmaktadır. Okuma alanı dersleri ise Dil ve Okuma Süreci, Okumada Materyal ve Yöntemler, İçerik Temelli Okuma, İlköğretimde Okuma ve Dil Becerileri, Okumada Uygulama ve Stajyerlik, Okuma Yazmada Teori ve Uygulama, İlköğretimde Yazı Öğretimi gibi derslerden oluşmaktadır. Okuma uzmanlığı sertifika programı Dil ve Okuma Süreci, Okumada Yöntem ve Materyaller, Tanılama ve Öğretim 1, Tanılama ve Öğretim 2, Giderici Eğitimin Temel İlkelerini Uygulama, İçerik Temelli Okuma ve Okuma Programlarının Geliştirilmesi derslerinden oluşmaktadır. Bütünleşik programa dahil olanlar iki alanın derslerini belirli kredi düzeyinde almaktadır.

Illinois State Üniversitesi

Illinois State Üniversitesi Okuma Yüksek Lisans programı okuma ve yazma eğitimi ağırlıklı 36 kredilik bir programdır. Programın amacı okuma ve yazma müfredatı geliştirme, dil merkezli öğretim stratejilerini uygulama, okuma yazmayı etkili bir şekilde değerlendirebilme ve okuryazarlık konusunda mesleki gelişimi sağlama olarak açıklanmış durumdadır. İlköğretim eğitimi, özel eğitim, dil eğitimi alanlarından mezun olanlar programa başvurabilmektedir. Program kapsamında Okuryazarlık Eğitiminde Son Araştırmalar, Okumanın Teorik Temelleri, Okumanın Değerlendirilmesi, İçerik Temelli Okuma, Okuma Öğretiminde İleri Düzey Değerlendirme, Okuryazarlıkta Mesleki Araştırmalar 1, Okuryazarlıkta Mesleki Araştırmalar 2, Okuma Semineri, Dil Becerileri ve Yazma Süreci, Eğitimde Nitel Araştırmalar gibi dersler bulunmaktadır. Illinois State Üniversitesinde okuma yüksek lisans programını tamamlayanlar Illinois Eyaleti tarafından onaylanmış Okuma Uzmanlığı Sertifikasına da sahip olabilmektedir. Ancak okuma uzmanlığı sertifikasını kullanabilmek için öğretmenlik sertifikasına ve iki yıllık öğretmenlik deneyimine sahip olmak gerekmektedir.

Türkiye’de Okuma Uzmanı Yetiştirilmesi İhtiyacı

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan bu güne okuma politikaları incelendiğinde, uygulamaların ‘temel okuryazarlık’ becerisinin kazandırılması ve okuryazar nüfusun artırılmasına odaklandığı görülmektedir. Bu amaca önemli ölçüde ulaşılmış olmasından dolayı, son yıllarda

okuma alışkanlığının ve kültürünün geliştirilmesine dönük ulusal kampanyaların arttığı görülmektedir. Ayrıca 2005 yılında uygulamaya konulan Türkçe Dersi Öğretim Programıyla birlikte okuma eğitiminde yöntem ve yaklaşımlar değiştirilerek okuma eğitimi dünya standartlarında bir çerçeveye yerleştirilmiştir. Ancak bu güne kadar 'okuma becerilerinin geliştirilmesi, okuma sorunlarının giderilmesi, okuma güçlüğü olan öğrencilerin yetiştirilmesi' konularında ulusal bir politika geliştirilmemiştir. Amerika'da özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilere devlet destekli özel eğitim hizmetlerinin sunulmasına yönelik uygulamalar 1960'lı yıllarda başlamıştır. Benzer güçlüğe sahip olan Türk öğrencilerin yasal olarak bu imkâna kavuşması ancak 2008 yılında mümkün olabilmiştir (MEB, 2008). Öğrenme güçlükleri ve bu güçlüklerin içerisinde en büyük grubu teşkil eden okuma güçlüğü olan öğrencilerin yetiştirilmesi konusunda yaşanan bu gecikmenin hem akademik hem de sosyal olarak pek çok olumsuz sonucu olmuştur.

Bu olumsuzlukların başında, dünyadaki akademik çalışmalara paralel olarak Türkiye'de okuma güçlükleri ve okuma sorunlarının giderilmesine yönelik çalışma, araştırma ve uygulamaların yetersizliği gelmektedir. Bunun yanı sıra okuma konusunda uzmanlaşmış eğitimciler yetiştirilememiş, dünyada örneklerine çok sık rastlanan okuma klinikleri kurulup yaygınlaştırılamamıştır. Bundan daha önemlisi Türkiye'de bölgesel ve sosyoekonomik düzey bakımından dezavantajlı durumda olan milyonlarca öğrencinin okuma becerisinin geliştirilmesine yönelik akademik, siyasal ve sosyal duyarlılığın oluşması da gecikmiştir. Türkiye'de artık okuma ile ilgili politikaların "okuryazar oranının artırılması ve okuma alışkanlığının geliştirilmesi" şeklinde özetlenebilecek çizginin ötesine geçerek okuma becerisi konusunda bölgeler, okullar ve öğrenciler arasında var olan farkların ortadan kaldırılmasına yönelik yeni bir politik anlayışın geliştirilmesi gerekmektedir.

Okuma becerilerinin değerlendirildiği uluslararası sınavlarda (örn. PISA, 2003; PISA, 2009) Türk öğrencilerin ulaştığı yeterlilik düzeyi OECD ortalamasının istatistiksel olarak altındadır. Dahası Türkiye, okuma yeterlikleri bakımından öğrenciler arasındaki bölgesel ve sosyoekonomik düzey farklılığının en fazla olduğu ülkelerden birisidir (EARGED, 2005; Eğitimde Reform Girişimi [ERG], 2010). Bu durum okuma açısından ele alındığında ülkenin her yerinde standart programın uygulanmasının yeterli olmadığı, dezavantajlı gruplar için mutlaka iyi tasarlanmış destek okuma programlarına ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde Türkiye'de okuma becerisinin geliştirilmesine yönelik kapsamlı bir reforma ihtiyaç olduğu söylenebilir. Okuma becerisinin geliştirilmesiyle ilgili reform hareketlerinin amacına ulaşmasında en önemli görev okuma uzmanlarına düşmektedir. Çünkü okuma ve yazma güçlüklerinin tanınması, giderilmesi ve öğrenciye uygun programların hazırlanması öğretmenlerin mevcut bilgileriyle yapabilecekleri işler değildir.

Türkiye'de yapılan araştırmalar bu tespiti doğrular

niteliktedir. Örneğin Ateş, Yıldırım ve Yıldız (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuçları, öğretmenlerin okuma ve yazma güçlüklerinin nedenleri ve doğası hakkında doğru bilgilere sahip olmadıkları, okuma ve yazma güçlüğü olan öğrencileri yetiştirme konusunda kendilerini yetersiz hissettiklerini göstermektedir. Ayrıca disleksili çocukların aile bireyleriyle yapılan görüşmelerde (Yıldız, Yıldırım, Ateş ve Rasinski, 2012) ebeveynler, çocuklarının okuma güçlüklerinin giderilmesi konusunda öğretmenden ve diğer okul personelinin yeterli desteği alamadıklarını, çocuklarının yaşadığı sorunun tespit edilmesinin çok zaman aldığını, tanılama işleminin sağlıklı yapılamadığını ve çocuklarına profesyonel destek verecek uzman eğitimciler bulamadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum Türkiye'de okuma uzmanı yetiştirilmesinin ve istihdam edilmesinin bir zorunluluk olduğunu ve vakit kaybetmeden bu çalışmaların başlatılması gerektiğini göstermektedir. 17'inci Millî Eğitim Şurasında sınıf öğretmenleri arasından seçilerek okuma uzmanı yetiştirilmesi konusunda tavsiye kararı alınmıştır (MEB, 2006) ancak bu güne kadar bu konuda herhangi bir ilerleme sağlanamamıştır.

Sonuç ve Öneriler

Dünyada uygulanan okuma uzmanlığı programlarının özellikleri ve okuma uzmanları için belirlenmiş standartlar dikkate alınarak Türkiye'de yapılandırılacak bir okuma uzmanlığı yüksek lisans programı genel çerçevesi itibariyle şu şekilde olabilir:

Okuma uzmanlığı yüksek lisans/sertifika programına sınıf öğretmenleri ve Türkçe öğretmenleri başvurabilmeli. Programa başvurabilmek için en az 4 yıl öğretmenlik deneyimine sahip olunmalı. Program, uzman adayına okuma güçlüğü olan çocuklarla çalışabilecek bilgi ve deneyimi kazandırmalı, okuma programı hazırlayabilecek becerileri kazandırmalı ve adayı öğretmenlere danışmanlık yapabilecek yöntem ve yaklaşımlar konusunda yeterli düzeyde yetiştirebilmelidir. Program okuma ve ilgili dersleri içeren yaklaşık 18 kredilik uygulama ve 12 kredilik teorik olarak toplam 30 krediden oluşabilir. Uygulama etkinlikleri okuma güçlüğü olan öğrencilerle çalışmayı ve öğretmenlerle çalışarak danışmanlık ve işbirliği deneyimi kazandırmayı kapsamalıdır. Okuma uzmanı olarak atanan ya da görevlendirilen öğretmenin özlük haklarında ve maaşlarında iyileştirme yapılmalı, okuma uzmanlarının tam gün esasına göre çalışmaları sağlanmalıdır.

Çalışma kapsamında incelenen araştırma, görüş ve öneriler Türkiye'de okuma uzmanı yetiştirilmesine yönelik bir lisansüstü programın gerekli olduğunu göstermektedir. Okuma uzmanlığı yüksek lisans programının Türkiye'de okuma eğitimi alanının akademik olarak şekillenmesine, gelişmesine, dünya standartlarına ulaşmasına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. MEB okuma uzmanı yetiştirilmesini ve istihdamını teşvik edecek yasal alt yapıyı bir an önce oluşturmalı, buna paralel olarak üniversiteler dünya standartlarında okuma uzmanı yetiştirmek için lisansüstü eğitim program-

ları hazırlamalıdır. YÖK, gereken şartları sağlayan ve bu konuda istekli olan üniversitelerde okuma uzmanlığı lisansüstü programların açılmasına izin vermelidir. Okuma becerilerindeki yetersizliklerden dolayı akademik ve sosyal süreçlerde hak ettiklerini elde edemeyen milyonlarca öğrenci için daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Bunun; Türkiye'nin siyasal, akademik ve sivil aktörlerinin öğrencilere karşı sorumluluğu, borcu ve görevi olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

Akyol, H. (2005). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Akyol, H. ve Yıldız, M. (2010). Okuma bozukluğu olan bir öğrencinin okuma ve yazma becerisinin geliştirilmesine yönelik bir durum çalışması. *e-Journal of New World Sciences Academy, NEWSA* ISSN: 1308-7274, 5,4, 1690-1700.

Allington, R. L. ve Walmsley, S. A. (1995). *No quick fix: Rethinking literacy programs in America's elementary schools*. New York: Teachers College Press.

Ateş, S., Yıldırım, K. ve Yıldız, M., (2010). Opinions of classroom teachers and prospective classroom teachers about the learning difficulties encountered in the teaching process of reading and writing. *Elementary Education Online*, 9, 44-51.

Bean, R.M, Cassidy, J., Grumet, J.E., Shelton D.S. ve Wallis, S.R. (2002). What do reading specialists do? Results from a national survey. *The Reading Teacher*, 55,736-744.

Bloom, B, S. (1998). *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme*. (D. A. Özçelik, Çev.) İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Demirel, M. (1992). Temel boyutlarıyla okudugunu anlama süreci. *Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8, 325-326

Dole, J. A. (2004). The changing role of the reading specialist in school reform. *The Reading Teacher*, 57, 5, 462-471.

Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi [EARGED]. (2005). *PISA 2003 projesi ulusal nihai rapor*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Eğitimde Reform Girişimi [ERG]. (2010). *PISA 2009 sonuçlarına ilişkin değerlendirme*. <http://www.erg.sabanciuniv.edu>. adresinden ulaşılmıştır.

Eripek, S. (2005). Öğrenme Güçlükleri. S., Eripek (Ed.), *Özel Eğitim* (57-68). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web Ofset.

Ferguson, R.F. (1991). Paying for public education: New evidence on how and why Money matters. *Harvard*

Journal on Legislation, 28, 465-498.

Ferguson R.F. ve Ladd, H.F. (1996). How and why Money matters: An analysis of Alabama schools. In H. Ladd (Ed.), *Holding schools accountable* (pp.265-298). Washington, DC: Brookings Instruction.

Güçlü, N. ve Bayrakçı, M. (2004). Amerika Birleşik Devletleri eğitim sistemi ve hiçbir çocuğun eğitimsiz kalmaması reformu. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 2, 51-64.

<http://www.kent.edu/catalog/2011/CollegesPrograms/EH/GR/READ.cfm>. 05.09.2011 tarihinde ulaşılmıştır.

<http://ci.illinoisstate.edu/grad/readingmasters/> 05.09. 2011 tarihinde ulaşılmıştır.

<http://www.education.pitt.edu/readinged/admissions.aspx?did=43>. 05. 09. 2011 tarihinde ulaşılmıştır.

International Reading Association [IRA]. (2010). What reading educators need to know. *Reading Today*, 28, 1, August/September, 12-13.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2006). *On yedinci milli eğitim şurası* <http://www.ttkb.meb.gov.tr> adresinden ulaşılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2008). *Özel öğrenme güçlüğü destek eğitimi programı*. http://orgm.meb.gov.tr/Destek_egitim_programlari/287_Ozel_Ogrenme_prog.pdf adresinden 08. 09. 2011 tarihinde ulaşılmıştır.

Quatroche, D.J, Bean, R.M. ve Hamilton, R.L. (2001). The role of the reading specialist: A review of research. *The Reading Teacher*, 55, 282-294.

Puma, M.J., Karweit, N., Price, C., Ricciuti, A., Thompson, W. ve Vaden-Keirnan, M. (1997). *Prospect: Final report on student outcomes*. Cambridge, MA: Abt Associates.

Tivnan, T., Hemphill, L., ve Ivins, K. (2002). Evaluating comprehensive literacy models in the Boston Public Schools: Some results from first grade. *Paper presented at the annual meeteng of the American Educational Research Association*, New Orleans, LA.

Uyar, Y., Yıldırım, K. ve Ateş, S. (2011). Okuma uzmanlığının üniversitelerde lisansüstü bir program olarak yapılandırılması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 132-149.

U.S. Department of Education [USDE]. (2001). *No child left behind*. Washington, DC: Autor.

Yıldız, M., Yıldırım, K., Ateş, S., & Rasinski, T. (2012). Perceptions of Turkish parents with children identified as dyslexic about the problems that they and their children experience, *Reading Psychology*, 33(5), 399-422.

A Program Proposal for Training the Reading Specialist

Hayati Akyol

Gazi University

hakyol@gazi.edu.tr

Mustafa Yıldız

Gazi University

mustafa@gazi.edu.tr

ABSTRACT

The reading specialists are the experts who help the children with reading difficulty to develop their reading skills. The first stage of this study, based on literature survey was the investigation of the historical development of the reading specialization concept, the changes in the roles of the reading specialists and the skills they are supposed to have. After emphasizing the importance of the reading specialists for the country we dwelled upon the reading specialist training programs used in the world. Finally taking the “reading specialists training programs” in the developing countries into account a general frame work of a possible “reading specialist” post-graduate program was proposed.

Keywords: Reading, reading specialist, graduate program.

The reading is an important skill in academic, social, political and personal points of views. When we look at from the academic point of view the capacity of the student to understand what he/she reads is a very important for his/her academic achievements. The power of understanding what was read is a skill acquired from the very early stages of the elementary school. If we take the fact that all the courses require this skills we can easily say that the person who had an adequate reading skill and acquired the love and the habit of reading will be successful in his/her academic life.

Reading Specialist

A reading specialist can be described as the expert who thrive to increase the success of reading in the schools or the regions he/she works. The reading specialists assume important roles in the education systems of many countries of the world. The reading specialists, who provide in or out classroom support to the teachers. The reading specialization generally used as a general concept covers other linguistic skills as well. The reading specialists work in close coordination with teachers and the students and help the students to acquire adequate level of reading skills.

The Historical Process in Training the Reading Specialists

The educational reform in elementary education started at 1965 in the US was the first federal attempt in the development of a reading education. The target of this program was improving the success rate of the socio-economically disadvantaged schools. However when we look at the implementation period the program has a special content to improve the reading skills of the students lacking in these skills. The American Senate decided to revise the Educational reform in 2000 against the increased criticism. The new reform activity aims at closing the big gap between the schools in different states and providing every child an equal educational opportunity. One of the major aims of this reform action is its focus on the reading education at early ages in order to have all the children equipped with this skill.

Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları,
1 (1), 1-8

Research in Reading & Writing Instruction,
1 (1), 1-8

Elementary and secondary education act

The educational reform in elementary education which started in the US in 1965 is accepted as the first federal attempt to ameliorate the reading education in the world. The target of this program was to improve the reading education of the schools in the disadvantaged situation regarding to social economical level. However in practice this program acquired a special feature to assist the students with reading difficulty .

Due to the criticisms of the current program and applications the American congress decided to revise the educational reform in 2000. The new reform action was aiming to close the big gaps in the success among the states and among the school in every state and provide every child equal opportunity for the education to the every child in the united states. The act entitled "No child left behind" enacted in accordance with the educational reforms and the reading first campaign the reading experts started to be seen as the consultants supporting the occupational development of the teachers . According to this new role the reading experts are regarded as the consultants or the guides working with the teachers not the experts directly concerned with the students.

Standards for reading specialists

International Reading Association defined six standards related to the reading experts in 2010 as follows :

1. Foundational Knowledge: For this standard, the subgroup was trying to get at the knowledge about reading pedagogy and reading instruction that is both research based and theory based, as well as incorporating what we have gained from experience over time.

2. Curriculum and Instruction: This standard guides reading professionals to choose instructional approaches, materials, and curriculum that support student learning. The updated version of this standard emphasizes the importance of an integrated, comprehensive, and balanced curriculum.

3. Assessment and Evaluation: We see this standard as a 'sister standard' to the one on curriculum and instruction. This standard recognizes that we need to prepare teachers to use multiple assessment.

4. Diversity: The Diversity standard is intended to guide educators in creating and engaging their students in literacy practices that develop awareness, understanding, respect, and a valuing of differences in our society.

5. Literate Environment: Design of the physical environment is important so that children have access to online and traditional methods, but equally important is establishing a supportive social environment for optimizing literacy development.

6. Professional Learning and Leadership: All edu-

cators need to assume some responsibility for collaborative leadership and to embrace the notion of sharing expertise and responsibility.

The need for training the reading specialists in Turkey

When we look at the reading programs implemented in Turkey up to now we see that almost all of them were focused on having the people acquired the basic literacy skills and increase the portion of the literate people. Although this target has been largely reached there has been increasing number of national campaigns in order to improve the reading habit and the culture of the people. However there has been no policy developed for improving the reading skills, eliminating the reading problems and educating the students with reading difficulty. This belated action to educate the students with reading difficulty, which constitute the biggest portion of the people with educational difficulties, had very adverse impacts on their academic and social lives .

The most important adverse effect among these is the lack of studies carried out to cope the reading problems in parallel to the academic studies in the world. The establishment of the academic, social and political sensitivity for the improvement of reading skills of millions of students living in the socio-economically disadvantaged region of Turkey took much longer than necessary. It is time that Turkey should developed a policy which will go beyond the mentality of increasing the literacy level and reading habit.

Results and Proposals

The prerequisite of the newly proposed reading specialization certificate program is to have a four year primary teaching experience The program should be constructed in order to furnish the candidates with the skills and to design a program for the children with reading difficulty, teach them the methods and the approaches necessary for such programs .The program may be designed as a thirty credit hours course with 18 credits hours for the application and 12 credit hours for theoretical studies .

The studies surveyed and the opinions and proposals taken during the study clearly show that there is an urgent need of establishing a post graduate program for training the reading specialists. The ministry of Education should rapidly establish the legal structure which urges the training and employment of the reading specialists. The universities should prepare the post graduate programs at world standards. The Higher Education Council should allow the universities to establish the necessary conditions to open such programs. This will greatly help the students who have difficulty in reading to achieve their targets.